

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Petri Petiti Philosophi & Doctoris Medici, Miscellaneorum Observationum Libri quatuor

Petit, Pierre

Trajecti ad Rhenum, 1682

Cap. XV. De iis, quos vipera momordit, locus Platonis in Symposio explicatur. nonnulla obiter de Periaptis, & de animae immortalitate.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13245

morderit: quod ut *Plinius* ait, venefici fiant venena passii, ceu illo ictu, quem olim passii sint, in genus & familiam, ut sic dicam, serpentum pridem adsciti fuerint. Ceterum de hoc miraculo, quod auctor illius *tabula* memorat, an sit verum, viderit ipse. Sed si est verum: non alia causa fieri putem, ab ea quam attuli. quod scilicet semel icti a vipera corpus virulentiam contraxerit. Cui conjecturæ sane aliquam probabilitatem affert, quod *Fabricius Hildanus*, nobilis chirurgus, narrabat, sese peste olim in juventute affectum, longo post tempore, si forte domum peste infectam præteriret, sola approximatione nonnullum in parte multos ante annos tumore pestilenti affecta dolorem sensisse, quod adhuc in parte illa nonnihil superesset contagii olim accepti. De qua re videndus sagax naturæ indagator, *Robertus Boyle*, in *Suspicionibus Cosmicis*.

CAPUT XV.

De iis, quos vipera momordit, locus Platonis in Symposio explicatur. nonnulla obiter de Periaptis, & de animæ immortalitate.

DE eorundem ἐχιοθήκων consuetudine *Plato* occultius quiddam nobis divinandum reliquit his verbis: ἔτι δὲ τὸ ἔδηχθέντι ὑπὸ ἔχχως πάθῃ καὶ μεῖν ἔχει. Φασὶ γὰρ πρὸς τινὰ τῶτο παθόντα, οὐκ ἐθέλειν λέγειν, οἷον ἦν, πλὴν τοῖς δεδηγμένοις, ὡς μόνοις γνωσομένοις καὶ συγγνωσομένοις, εἰ πᾶν ἐτόλμα δρᾶν τε καὶ λέγειν ὑπὸ τῆ ὀδύνης. Præterea non aliter affectus sum, quam ille, quem vipera momordit. Illum quippe ferunt, quo pacto affectus esset, aperire nolle, nisi iis qui idem passii sunt, utpote qui soli de eo affectu judicare atque etiam ignoscere pos-

possint, si quis dolore coactus quidvis & facere & loqui sustineat. Sunt hæc Alcibiadis verba, qui ibi inducitur laudans Socratem, ac inter familiares bene potos confidenter recitans, quid olim, dum adolescens esset, vehementique philosophiæ amore flagraret, ad eam sitim explendam pati a Socrate voluisset. Minus porro vereri se ait, apud eos quicquid istius est, fateri, quos simili olim philosophandi æstro percussos fuisse non dubitet: quod aliis ut palam faceret, nunquam adduci posset, prohibente verecundia, velut olim a vipera ictis obstat pudor, quominus, quid facere doloris impatientia sustinuerint, fateantur.

Quid autem dolor & mortis metus ἐπιδημίας cogeret, non exprimit quidem Plato: sed conjicio intelligi debere carmina, Periapta, annulos magicos, & alia id genus antiquæ superstitionis. Quo pacto apud Homerum in *Odyssea*, Ulyssi faucio sanguis e vulnere erumpens carmine sistitur:

— Ἐπαοιδῆ δ' αἶμα κελαινὸν
Ἐ'χέλο —

Sed & serpentum morsus hoc modo levabant, bestias ipsas sopiebant. *Virgil. Æneid. 7.*

Quin & Marrubia venit de gente sacerdos
Fronde super galeam & felici comptus oliva,
Archippi Regis missu fortissimus Umbro:
Vipereo generi & graviter spirantibus hydris
Spargere qui somnos, cantuque manuque solebat,
Mulcebatque iras & morsus arte levabat.

De annulis quidem adversus serpentes, testatur Scholiastes Aristophanis ad hos versus in *Pluto*,

Οὐδὲν προλιμῶ σου, Φορῶ γὰρ πριόμεν
Δακτύλιον τονδί παρ' Ἐυδάμω δραχμῆς.

Ibi Schol. Φιλόσοφος δὲ ἦν οὗτος ὁ Ἐυδάμω Φυσικὸς δακτυλῆς ποιῶν πρὸς δαίμονας καὶ ὄφεις, καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐθεράπειον γὰρ τὸς ὀφιοδημίας. i. Philosophus erat Eudamus iste, & Physicos

sicos annulos conficiebat contra Demones, Serpentes, & alia id genus. a serpentibus enim demorsos curabant. Periapta etiam variis modis applicari solita notum est. At enimvero cordatus quisque, ut par est, hæc magicæ vanitatis ludibria aspernabatur. Et tamen virulentis appetitos morfibus, doloris impatientia interdum cogebat vulgi more absurda illa admittere, sed in occulto: quod si cui accidisset, præ verecundia celabat diligenter omnes, iis exceptis, quos eadem necessitate aliquando constrictos fuisse nosset. Pudoris illius causam *Alexander Aphrodisæus* satis declarat in lib. Περὶ ἐμαρμένης, hunc in modum: Ἀδελὰ ἢ τὰ αἰτία ἀνθρώπων λογισμῶ ἐκείνων μᾶλλον, ἀκαίᾳ ἴνας ἀντιπαθείας γίνεσθαι πεπίστυται, ἀγνοομένης τῆς αἰτίας δι' ἣν γίνεσθαι. οἷα περὶ ἀπλά τε τινα προσείληπται, ἐδεμίαν ἔυλογον ἢ πιθανὴν αἰτίαν ἔ ταῦτα ποιεῖν ἔχοντα. Ἔτι δὲ ἐπαοιδαί, καί τινες τοιαῦται μαγγανείαι. τούτων γὰρ ὁμολογεῖται μὲν ὑπὸ πάντων ἀδελῶ εἶναι ἢ αἰτία, διὸ ἀνααιτιολόγητα λέγουσιν αἰτία. i. *Magis autem occulte humano intellectui causæ eorum, quæ per naturales discordias fieri creduntur, cum causis propter quam fiunt, prorsus ignoretur. Quod genus sunt amuleta quædam vulgo recepta, nullam habentia causam rationi consentaneam neque probabilem, cur talia efficiant. Eadem ratio est incantationum atque operationum quarundam magicarum. Quippe harum occultam omnes causam esse fatentur, ideo ἀνααιτιολόγητα, hoc est, inexplicabilia appellantur.*

Quod autem ejusmodi remedia præter rationem commendata, viris cordatis contemptui essent, & si usi essent, pudori, argumentum ex *Plinii* verbis sumi potest; lib. 28. cap. 2. ubi de carminibus magicis, quo minus illa prodant; sibi verecundiam obstare fatetur: *Carmina* (inquit) *quædam exstant contra grandines, contraque morborum genera, contraque ambusta quædam etiam experta: sed prodendo obstat ingens verecundia, in tanta animorum varietate.* Tum ex iis quæ *Plutarchus* narrat in *vita Periclis*; passum scilicet sibi quædam

dam

dam frivola applicari Periclem, cum in extremis versaretur, atque amico invifenti, & de valetudine interroganti, ostendisse appensas collo *magicas nugas & periapta*; argumento, quod pessime haberet, qui tales remediorum nugas admitteret. Significat autem *Plutarchus*, corpore oppresso animum pariter languescere ob sympathiam: unde *Theophrasti* disputatio in libris *Moralium*, quos nobis vetustas invidit: an etiam mores fortunæ exponantur, & virtus morbis amitti possit? Ubi animi constantiam & virtutem humanis casibus non esse insuperabilem hoc Periclis factò monstrabat. Ο γοῦν Θεόφραστος ἐν τοῖς ἠθικοῖς διαπορήσας, εἰ πρὸς τὰς τύχας τρέπεται τὰ ἠθῆ, καὶ κινέμενα τοῖς τῶν σωματίων πάθεσιν θεῖσ' αἰαί τ' ἀρετῆς, ἐσόρηκεν ὅτι νοσῶν ὁ Περικλῆς, ἐπισκοπούμενῳ τινὶ τῶν φίλων, δείξειε περιάπλον ὑπὸ τῶν γυναικῶν τῷ τραχήλῳ περιηρτόμενον, ὡς σφόδρα κακῶς ἔχων, ὁπότε καὶ ταύτῳ ὑπομένοι τὴν ἀβεληρίαν.

At enimvero huic nostræ interpretationi quorundam veterum medicorum auctoritas refragari videtur, cum in censu remediorum & ista *Physica*, hoc est, *naturalia*, (ita enim vocant) ad graviorum morborum expugnationem commendant. nam si aliqua iis ad eos effectus naturalis facultas inest, non debent contemni; tum verisimile non est, vim eam veteres non potius admiratos, quam aspernatos fuisse. In eo albo *Trallianus* libro 1. in capite *de morbo comitiali*, qui postquam complura in usu medico habita remedia proposuit, ad hæc minus usitata, & in alto posita tanquam ad sacram anchoram curam convertit hoc titulo: Φυσικὰ πρὸς ἐπιληπτικὰς. Sic autem præfatur: Ταῦτα μὲν οὖν εἰρηλαίω περὶ τῶν ἐπιληπτικῶν, ὅσα τε ἡμεῖς ἐγνωμεν, καὶ ἡ μακρὰ πείρα ἐδίδαξεν. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς φυσικοῖς καὶ περιάπλοις χαίρουσ' ἴνες, καὶ τούτοις κεχρηθῆναι ζηλοῦσι, καὶ κατὰ τὸ ἀληθές, αὐτῶν τυχεράγουσι τῶν σκοποῦ, πρέπον ἐνόμισα τοῖς φιλομαθεῖσι, καὶ περὶ τούτων ἐκδέδαι τινὰ, ὥστε τὸν ἰατρὸν πανταχόθεν εὐπόρον εἶναι, εἰς τὸ βοηθεῖν δύνανται τοῖς καμνουσιν.

i. Hæc igitur de comitialibus dicta sunt, quæ & nos cognovimus, & longa experientia docuit: verum cum nonnulli naturalibus, quæ alligari solent, gaudeant, eisque uti desiderent, & re vera, id quo intendunt, assequantur, conveniens existimavi, studiosis de his quoque nonnulla percensere, ut medicus omni ex parte ad opem ægris ferendam sit instructus. Sed neque Galenus id genus remediorum improbasse videtur, aut eorum mentionem faciens, in nono scilicet librorum de Simplicium medic. facultatibus, aspernatur tanquam futilia & a medicis aliena, sed potius commendat: quorundam se periculum fecisse indicans, atque auctores, qui de iis scripserunt citans. tametsi quod non, nisi obiter ipse attingit eo loco; alio tempore & loco consideraturum promittit. Quid igitur? Quæ Galenus remedia non sprevit, quæ Alexander & alii inter opes medicas recensent & laudant; aliquis credat antiquioribus ita vulgo fuisse despecta, ut viros prudentes, si qui forte usi essent, puderet fateri?

Has ut dubitationes depellam, primum quidem quod ad eorum remediorum appellationem attinet, *naturalia* esse dicta ajo, ut ab iis, quæ sub artem medicam cadunt, distinguantur. Quod enim ars naturæ, artificiosa nativis opponi solent; placuit quæ nec ratione inventa essent, neque contemplantibus ullam de se conjecturam præberent, quamobrem huic potissimum morbo adhibeantur, aut causam utilitatis indaganti, ullam vel probabilem, nedum certam & evidentem offerrent, ideoque artis modum excederent, *Naturalia* vocari, tanquam extra artem & methodum inducta. Quod hæc sit ratio hujus appellationis, ostendo Galeni ipsius verbis, citato loco: Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι τινὲς λίθοι περιεπιρόμενοι πρὸς τινῶν, ἐνιοὶ δὲ καὶ χαρακτῆρας τινὰς ἐγγραφαμένους ἔχοντες, καὶ γράμματα, καθάσπερ καὶ ὁ πρὸς τὰς αἰμορροΐδας ἤρμοκεν ἱερακίτης, οὗ καὶ ἡμεῖς ἐπειράθημεν. ἀλλ' οὐ νῦν περὶ τῶν τοιούτων λέγειν καιρὸς, ἢ ἐμπειρίας μόνης ἔχόντων τὴν πίσιν, ἔ κατὰ μέθοδόν τινα λογικὴν, εἰς

χρησιν

χρῆσιν ἡγχιμένων. ἀλλ' οὐκ ὁ περὶ τῶν ἑσσι καιρός τε καὶ τό-
 πος. i. Sunt & alii lapides nonnulli, qui adversus quadam
 suspenduntur. Ceterum quidam characteres quosdam & literas
 inscriptas habent: sicut qui hamorrhoidibus congruit hieracites:
 cuius nos fecimus periculum. Sed non est nunc tempus de illis dis-
 serere, qui sola experientia fidem habent, ac non rationali qua-
 dam methodo in usum veniunt. Aliud de his dicendi tempus erit
 & locus. Quibus Galeni verbis apparet, ista extra artis me-
 thodum posita, naturalia esse nominata, quo dixi sen-
 su, prout scilicet naturalia dicuntur, quæcunque sub
 artem non cadunt. Quod autem hæc probare videtur
 Galenus, ut efficacia in morbis, & nonnullorum vim
 se expertum dicit, quorum nulla ratio afferri potest,
 hoc nihil ad eos pertinet, qui quæ ratione comprehendi
 non valent, risu explodere malunt, quam excutere. Quo
 morbo & quosdam illustri ingenio viros laborare animad-
 verti. Sic multos videre est, qui Dæmones negent, qui
 magiam & incantationes pro fabulis atque anilibus delira-
 mentis habeant. Sic Poëta Horatius Gnatianos, ut insa-
 nos deridet, quod thura in ara liquefcere absque igne di-
 cerent. Ipse ego, licet magicos effectus non nego, neque
 Homerum & alios mentiri dico, dum carmine sanguinem
 vulneris suppressum, & alia monstrifica produnt, non
 tamen doloris utcumque atrocis violentia aut periculo ad-
 duci possim, ut talia mihi adhiberi patiar superstitiosa,
 neque a Deo ordinata in censu agentium, quibus naturali-
 ter sanantur morbi: Neque satis Plinium laudare possum,
 dum eos castigat, qui comitali morbo laborantes, remedii
 loco, cruorem e vulnere manantem spirantemque mori-
 bundi gladiatoris sorbebant. Vitam quidem (inquit) non
 adeo expetendam censemus, ut quoquo modo trahenda sit. Quis-
 quis est talis, æque moriere, etiam cum obscænis vixeris, aut
 nefandas. Sic Plotinus, teste Porphyrio, in ejus vita; cum
 coli sæpe cruciatu torqueretur, nunquam tamen adduci
 po-

potuit, ut clysteres, præsens affectionis remedium, & optima ratione inductum, admitteret, verecundia, ut arbitror, quæ magna in illo inerat, aut, *theriacis antidotis* uteretur, in quibus carnes viperinas medicamentis aliis admixtas, subactasque esse non ignorabat, caustatus institutum, qui ne manuetorum quidem animalium carnes inter cibos recipere consuevisset.

Quanto igitur magis graves & sapientes viros putandum est abhorruisse ab iis omnibus, quæ præter rationem ad morbos curandos adhiberi intelligerent; vel certe erubuisse ac veritos fateri, si quid horum dolore victi admisissent. Quin licet crederent magicis nugis ac portentis curari morbos, non propterea tamen vel sic curati portentosa opis latebras libenter fatebantur, sed suæ gravitatis esse censebant, cum in remediis, tum in philosophia quodcumque ratione careret, id contemnere. Hoc cum multis documentis a me animadversum apud antiquos, nunc uno exemplo confirmabo *Plinii*, quem animam mortalem plane credidisse, nemo non iudicet, ea legens quæ habet lib. 2. cap. 55. ubi de *anima* sive de *manibus* disputat. *Post sepulturam, (inquit) alia atque alia manium ambages. Omnibus a suprema die eadem que ante primam: nec magis a morte sensus ullus aut corpori aut animæ, quam ante natalem. Eadem enim vanitas in futurum etiam se propagat, & in mortis quoque tempora ipsa sibi vitam mentitur. alias transfigurationem, alias sensum inferis dando, & manes colendo, Deumque faciendo, qui jam etiam homo esse desierit. Nihil dici potest apertius, neque pressius contra animæ immortalitatem. Atqui idem qui animam corpori superstitem fateri, vanitatem & mendacium tam præcise pronunciat, Drusi Neronis pridem extincti monitu in somnis, opus non mediocris laboris suscipere atque inchoare non dubitavit. Ita enim de eodem junior *Plinius*, Sororis ejus filius testatur, in *epistola ad Marcum*: qua avunculi librorum indicem dat: *Bel-**

lorum

lorum Germania viginti (libros) quibus omnia, quæ cum Germanis gessimus bella, collegit. Inchoavit, cum in Germania militaret, somnio monitus. Adstitit enim ei quiescenti, Drusi Neronis effigies, qui Germaniæ latissime victor, ibi perit. Commendabat memoriam suam, orabatque, ut se ab injuria oblivionis assereret. Ex quo quis non videt eum prorsus credidisse animam Drusi vivere, & ab ipsa vere se admonitum in somnis? aliter si merum somnium putasset, contemni oportuit. Sed de hac veterum consuetudine plura in nostris libris *de Animæ immortalitate*.

Hæc generaliter pro Pericle & aliis gravitatem professis dici possunt: quod ad Galenum & alios Medicos attinet, cavendum est, ne ejus verbis, citato loco, erremus: putantes, quia Jaspidem viridem stomacho applicatum, prodesse experientia edoctus fatetur, ac torquem ex iisdem lapillis confectum a collo suspendi non improbat, continuo & figuris iis insculptas putasse ad rem pertinere, atque alicujus momenti. Immo postquam earum figurarum meminit, quæ annulis ex eo lapide confectis insculpi solerent, (Draconis autem radios habentis effigiem, ex Necepsos Regis præcepto incidebant) verba hæc notatu digna subjungit: Τότῃ μὲν οὖν τῆς λίθου καὶ γὰρ πείραν ἰκανὴν ἔχω, καὶ ὀρμαθιον γὰρ τι ποιήσας ἐκ λιθιδίων τοιούτων, Ἰξήπτον τῆς τραχύτης σύμμετρον ἔτως, ὡς φάνειν τὰς λίθου σόματα ἰσχυροῦς, ἐφάνοντο δὲ μηδὲν ἤτιον ὠφελούνης, εἰ καὶ τὴν γλυφὴν ἐκέχοιεν, ἣν ὁ Νεχεψὸς ἔγραψε. i. Sane hujus quoque ipse lapidis abunde periculum feci. Torquem enim ex hujusmodi lapillis confectum a collo suspendi, ita ut lapides os ventris contingerent. Apparebant autem nihilominus prodesse, etiamsi sculpturam non haberent, quam scripsit Nechepsos. De lapide igitur ipso, & vi naturali hoc testatur Galenus, non de sculptura, quam aperte eo loco inefficacem esse, & superfluum pronuntiat. In sexto autem ejusdem operis libro, cap. i. de Pamphilo ac volumine ejus loquens: & Peria-

pta, & verba, & alias ejusmodi præstigias, ac magicas nugas omnes, ut ab anilibus fabulis nihil differentes, a medicinæ sacrario clara & exserta voce explodit: Ἀλλ' ἐκεῖν ὁ μὲν εἰς τε μύθῳ γραῶν ἵνας ἰξείραπελο, ἔρινας γοητείας ἄμα πῖσιν ἐπωδαῖς, ὡς ἀναιρέμενοι τὰς ἑορὰνας ὀπιλέγασιν. καὶ δὴ λέχρηται πρὸς τὰ περιώπια, καὶ ἄλλας μαγγανείας, ὅν περιέρχεται μόνον, ὅν δὲ ἔξω τῆς ἰατρικῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ ψευδεῖς ἀπάσας. Ubi obiter velim notari, quam expresse *Galenus* vires in lapidibus, & aliis medicamentis, ratione inexplicabiles, & occultas agnoscat; tametsi non hoc loco tantum, sed & aliis passim easdem admittit: Quam petulanter hodierni sophistæ explodant, cum interim nihil ad eorum effectuum, qui in hoc genere observantur, explicationem afferant, præter corpusculorum figuras imaginarias, meatus iis congruentes, aut penitus dispares, hoc est, stultas hypotheses. Fuit enim, ut *Averrois* ait, *Galenus* legitimus & solennis explorator cum facultatum cujusque medicamenti, tum eorum omnium, quæ experientia in eo genere erui possunt. Cui proinde fidem adhibendam censet; maxime, cum se aliquid expertum dicit.

Supereft *Alexander Trallianus*, qui apertius characteres, atque etiam carmina & præstigias in usum medendi recipit, quam ut defendi ullo modo possit. Verum neque hujus, neque quorundam *Platoniorum* barbaricas hæc superstitiones sectantium auctoritas quenkquam movere debet. Qui ipsi parum curarunt, qualis eorum ratio esset, quibus ad medendum uterentur, modo se iis ad finem propositum pervenire posse sperarent.